

Twee afwijkende *Nomada*-mannen

Jan Smit

In de loop van 2001 kreeg ik van Harry Pijfers enkele wespbijen (*Nomada*) ter determinatie aangeboden. Daarbij zat één mannetje, dat me meteen opviel, ik kon hem zo niet plaatsen. Het dier was op 3 juli 2000 gevangen, op de Wrakelberg in Zuid-Limburg. Bij determinatie met de tabel van Scheuchl (1995) liep ik eigenlijk vast.

Het was een dier van ongeveer een centimeter groot, twee duidelijke, gele vlekken op het schildje en een roodbruin achterlijf, met een gele band op tergiet 1 en 5 en gele zijvlekken op de andere tergieten. Tergiet 6 was donker. Ook de antennes waren roodbruin van kleur,

inclusief de schacht, die wel een gele vlek aan de voorkant had. Het borststuk was zwart.

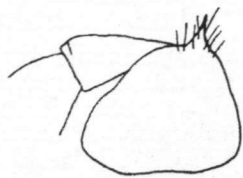

Fig. 1. heupdorentje
Nomada flavopicta

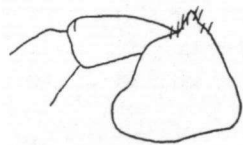

Fig. 2. heupdorentje
Nomada emarginata

Een duidelijk kenmerk waren de dorentjes op de voorcoxae. Daarmee kwam ik uit op een mannetje van *Nomada emarginata*. Echter, de dorentjes van de *emarginata*-mannen uit mijn collectie waren niet zo lang en spits (zie Fig. 2) als van dit exemplaar.

Nomada emarginata is de cleptoparasiet van de dikpootbij *Melitta haemorrhoidalis* (Westrich, 1989), een soort die in ons land in het oostelijke deel plaatselijk talrijk kan optreden (Peeters et al., 1999). *N. emarginata* is in de jaren tussen 1950 en 1980 een paar maal waargenomen in Zuid-Limburg.

De eindconclusie bleef echter voor mij onbevredigend, daarom heb ik het dier opgestuurd naar Schwarz in Oostenrijk. Ik kreeg het van hem terug met een etiket eronder: *Nomada flavopicta*. Qua formaat en vorm van de dorentjes op de coxae klopt dit inderdaad (zie Fig. 1).

De afwijkingen zijn: de roodbruine kleur van het achterlijf en de antennes, die zijn bij een normaal gekleurd exemplaar zwart.

Daardoor ga je meteen bij de eerste vraag in Scheuchl al fout.

“Abdomen schwarz ...” of “Abdomen mehr oder weniger rot gefärbt ...”.

De hoofdwaaier van *Nomada flavopicta* is *Melitta leporina*, andere gastheren van deze wesp zijn *Melitta haemorrhoidalis* en *Melitta tricincta* (Westrich, 1989).

Een ander mannetje was afkomstig van het emplacement van Westervoort, gevangen op 21 april 2001 door mezelf. Toen ik dit exemplaar prepareerde deed hij me, bij oppervlakkig bekijken, meteen denken aan een mannetje van *Nomada ruficornis* (de vroegere *N. bifida*). Toen ik hem echter goed bekeek bleek dat de kaken recht waren en niet tweetandig. Nu heb ik in mijn collectie wel heel oude mannen van *N. ruficornis*, waarvan de kaken stomp afgesleten zijn. Daarbij is echter meestal toch nog wel de aanzet van de twee tanden van de kaken te zien. Dit was echter geen oud en versleten exemplaar, de vleugelranden waren nog puntgaaf en er was geen spoor van de twee tanden te vinden. Daardoor ging ik in de tabel van Scheuchl bij nummer 69 de verkeerde kant op en kwam uiteindelijk uit op *N. villosa*.

Niet alle kenmerken klopten echter. Bovendien is deze wesp bij nog niet eerder in ons land gesignaleerd. Het is namelijk de cleptoparasiet van *Andrena lathyri*. Dat zou in principe mogelijk kunnen zijn op Westervoort, omdat zich daar al jaren een populatie van deze *Andrena* bevindt (Smit, 1997). Een eerste waarneming in Zuid-Limburg lijkt echter waarschijnlijker, daar ik vlak onder Limburg, bij Plombières in België deze *Nomada* al een paar keer ben tegen gekomen. Helaas heb ik geen mannetjes van deze soort in mijn collectie, zodat vergelijking voor mij niet mogelijk was.

Al met al bevredigde ook deze determinatie me niet. Ook nu weer gaf Schwarz uitkomst. Het bleek toch te gaan om een mannetje van *Nomada ruficornis*. Maar dan dus een exemplaar met stompe kaken.

Mijn dank gaat uit naar Maximilian Schwarz (Oostenrijk), die deze lastige *Nomada*'s voor me gedetermineerd heeft.

Literatuur

- Peeters, T.M.J., I. Raemakers & J. Smit, 1999. Voorlopige atlas van de Nederlandse bijen (apidae). – European Invertebrate Survey, Nederland, 226 pp.
- Scheuchl, E., 1995. Illustrierte Bestimmungstabellen der Wildbienen Deutschlands und Österreichs, Band I: Schlüssel der Gattungen und der Arten der Familie Anthophoridae. – Eigenverlag Velden, 158 pp.
- Smit, J., [1997]. Speuren langs het spoor. – Eigen uitgave, 26 pp.
- Westrich, P., 1989. Die Wildbienen Baden-Württembergs. Band I und II. – Ulmer, Stuttgart, 972 pp.